

Stappenplan #lesopafstand: wat u kunt doen nu scholen (grotendeels) dicht moeten

versie 0.9, 16 maart 2020

Les op afstand is een oplossing om onderwijs te verzorgen nu veel leerlingen niet meer naar school kunnen. Het gaat in veel gevallen om een mix van digitaal werken, werken met foliomateriaal en andere (fysieke of creatieve) werkvormen. Dit stappenplan is bedoeld voor bestuurders en schoolleiders die les op afstand in willen zetten.

Les op afstand organiseren kost tijd. Neem de tijd die nodig is om afwegingen te maken, deze te implementeren en leraren de ruimte te geven om zich hierop voor te bereiden. Daarbij is een goede communicatie op elk moment heel belangrijk. Communiceer naar leraren, leerlingen en ouders wat u van plan bent, wanneer u een start gaat maken met les op afstand en wat u van hen verwacht.

Met dit stappenplan, via kennisnet.nl en via www.lesopafstand.nl bieden we ondersteuning bij het zo goed mogelijk inzetten van les op afstand. We zullen deze informatie blijven aanvullen. Via onze [Linkedin-groep](#) zullen we vragen en antwoorden met elkaar delen.

Stap 1: inventariseer of de randvoorwaarden op orde zijn

Voordat u van start gaat is het belangrijk goed te weten wat uw uitgangssituatie is. Zijn alle randvoorwaarden op orde? Wat is er beschikbaar om op afstand te werken en waar moet de prioriteit liggen? Ook in deze situatie is het goed om uit te gaan van [Vier-in-balans](#), met een pragmatische blik. Zie voor de stappen [het stroomschema](#) op de laatste pagina.

Ict-voorzieningen

Devices en infrastructuur bij leerlingen en leraren:

- Hebben alle leerlingen en leraren thuis toegang tot een device (laptop, tablet, chromebook)? Beschikken ze over een microfoon en webcam?
- Hebben alle leerlingen en leraren een schoolaccount en/of mailadres?
- Is de internetverbinding op school en thuis goed genoeg om eventueel gebruik te maken van het delen van documenten, het werken met educatieve games en het bekijken van video?

Niet op orde?

- Inventariseer welke devices wel beschikbaar zijn, bijvoorbeeld een telefoon in plaats van een computer. Bekijk ook de mogelijkheden om als school/bestuur/gemeente devices uit te lenen aan de leerlingen of leraren die deze thuis niet beschikbaar hebben.
- Maak schoolaccounts aan voor alle leerlingen en leraren indien mogelijk. Vraag als alternatief leraren, leerlingen en eventueel ouders om hun persoonlijke mailadres te gebruiken voor nu.
- Verhoog waar mogelijk de internetverbinding. Of kies ervoor in ieder geval zonder video te werken.

De samenwerkingsomgeving

- Heeft uw school een samenwerkingsomgeving die voldoende functionaliteit biedt? Denk aan de werkomgeving die door uw netwerkleverancier wordt geleverd (po) of de elektronische leeromgeving of het leerlingvolgsysteem (vo en mbo), maar ook aan Google Suite for Education of Microsoft Office 365.

Niet op orde?

- Richt een omgeving in die mogelijkheden biedt tot: het delen van documenten, communicatie tussen leraren, leerlingen en eventueel ouders, het delen van een werkplanning, het zicht houden op gemaakt werk en het inleveren van gemaakte opdrachten. Maak daarbij zoveel mogelijk gebruik van middelen die u al in huis heeft.

Leermiddelen

- Welke (digitale) leermiddelen heeft u op uw school? Zijn deze ook vanuit huis toegankelijk (te maken)?
- Is de privacy van leerlingen en leraren voldoende gewaarborgd, ook bij thuisgebruik?

- Kunnen de leerlingen zelfstandig werken of is daar hulp van bijvoorbeeld ouders bij nodig? In het laatste geval: is daarvoor een instructie beschikbaar?

Niet op orde? Dan...

- Overleg indien nodig met de uitgever van uw materiaal. Gebruikt u foliomateriaal? De meeste uitgevers hebben ook een digitale variant beschikbaar. In de meeste gevallen kunt u hiervan de komende periode gebruik maken. Let dan wel op dat u eventuele voortgangsgegevens van leerlingen kunt exporteren als u later weer alleen met folio aan de slag gaat.
- Snel nieuwe leermiddelen inzetten is niet zo eenvoudig. Als u toch kiest voor andere toepassingen, kijk dan wel of deze voldoen aan de AVG. Op [privacyconvenant.nl](https://www.privacyconvenant.nl) vindt u een overzicht van leveranciers die het privacyconvenant hebben ondertekend. Meer informatie vindt u op aanpakibp.kennisnet.nl. Ga niet zomaar in zee met aanbiedingen die te mooi lijken om waar te zijn. Waak ervoor om na deze lastige periode vast te zitten aan contracten en afspraken die niet bij uw onderwijs passen.
- Zorg voor heldere instructie voor eventuele helpers.

Deskundigheid

- Zijn de ict-basisvaardigheden van leraren en leerlingen op orde? Met andere woorden: kunnen zij met een device overweg?
- Zijn de leraren gewend om digitaal te werken in de schoolcontext? Hierbij gaat het vooral om het vastleggen, beheren en delen van administratieve zaken en om digitaal communiceren.
- Zijn de leraren en leerlingen gewend om met digitale leermiddelen te werken?
- Zijn de leraren gewend en bereid om digitaal de voortgang van leerlingen zichtbaar te maken en te volgen?

Niet op orde? Dan...

- Geef iedereen tijd om te wennen. Laat hen door ict-vaardige collega's wegwijs maken. Of maak een taakverdeling die ieders kracht gebruikt: enkele leraren bereiden de lesstof voor, anderen werken digitaal met de leerlingen. Laat leerlingen elkaar (bijvoorbeeld telefonisch) helpen, eventueel met hulp van ouders.
- Oefen met name met digitaal communiceren. Dit kan in kleine groepjes worden uitgetest. Denk aan mailen, maar ook aan chatten en videobellen. Hierover zijn online veel tutorials te vinden.
- Probeer in kleine groepen eerst de digitale mogelijkheden uit. Beperk u tot de hoofdfunctionaliteit om te starten. Laat u eventueel bijstaan of bijscholen door een medewerker van de partij die het leermiddel maakt.
- De voortgang kan op vele manieren worden gevolgd: via een digitaal leermiddel waarin de leerling werkt, maar ook door het delen van documenten of door het mailen van bewijsstukken als foto's. Kies voor een laagdrempelige manier.

Wat als het niet lukt om de randvoorwaarden op orde te krijgen?

Wanneer u de verschillende randvoorwaarden niet op orde hebt, maak dan een pas op de plaats en kies eerst voor andere middelen om leerlingen aan de slag te zetten (boekjes, lesbrieven, bellen, et cetera).

Stap 2: plan het onderwijs

In deze stap bepaalt u wat leerlingen de komende tijd gaan leren en wat daarbij belangrijke aandachtspunten zijn. Voordat de lessen worden ingericht moeten de prioriteiten bepaald worden. Wat moet nu in ieder geval gebeuren?

- Kies met welke lesinhoud u aan de slag gaat. Niet alles wat op de planning stond kan gedaan worden. Denk na over wat leerlingen echt moeten doen en wat ook nog behapbaar is nu het onderwijs op afstand gegeven wordt.
- Niet elke leerling kan thuis dezelfde ondersteuning krijgen. Denk na hoe u bepaalde groepen (zoals leerlingen met achterstand) extra ondersteuning kunt bieden. Zorg bijvoorbeeld dat docenten de tijd nemen om wat vaker contact te hebben met sommige leerlingen.
- Helaas is les op afstand niet voor elke groep leerlingen even geschikt. Hele jonge kinderen of leerlingen uit het speciaal onderwijs hebben vaak meer directe begeleiding en ondersteuning nodig. Ga na in hoeverre lessen voor deze leerlingen toch te realiseren zijn, bijvoorbeeld met behulp van ouders of onderzoek andere mogelijkheden.
- Bekijk waar het mogelijk is om leerlingen zelfstandig aan de slag te laten gaan, bijvoorbeeld met een werkstuk of met adaptieve leermiddelen. Laat leerlingen regelmatig een terugkoppeling geven om de verbinding te houden.

- Zorg dat leerlingen niet de hele dag achter de computer zitten. Laat ze ook op papier of met hun handen werken. Hun werk kunnen ze eventueel daarna fotograferen en delen met de leraren. Uiteraard is het ook belangrijk dat er tijd is om te bewegen.
- Ondersteun de leraren zo goed mogelijk, bijvoorbeeld met behulp van ict-coördinatoren. Zorg er ook voor dat uw leraren ergens vragen kunnen stellen. Er zijn ook veel partijen (onderwijsbegeleidingsdiensten en zelfstandige onderwijsadviseurs) die u en uw leraren kunnen ondersteunen, maak vooral gebruik van bestaande relaties.
- Onderzoek in hoeverre het mogelijk is om ouders te betrekken bij het onderwijs om leerlingen aan de slag te zetten of even verder te helpen. Zeker voor de jongere leerlingen is dit relevant. Houd er wel rekening mee dat door verschillende omstandigheden niet elke ouder even goed in staat zal zijn om te helpen. Maak duidelijk wat u vraagt van ouders; zij zijn geen leraren en kunnen die rol niet overnemen.

Stap 3: richt ict-voorzieningen in om samen te werken en te leren

Verschillende ict-middelen kunnen u helpen om ook als de meeste leerlingen thuis moeten blijven toch samenwerking en samen leren mogelijk te maken. Maak vooral gebruik van de ict-voorzieningen die u al in huis heeft en de leermiddelen die u al gebruikt.

- Ga bij het inrichten van digitale ontmoetingsplekken uit van uw huidige infrastructuur.
  - ◆ samenwerkingsomgeving: veel scholen hebben een contract met [Microsoft](#) of [Google](#). Via hun website vindt u tips over hoe u les op afstand kunt faciliteren.
  - ◆ leeromgeving: ook de leeromgeving biedt mogelijkheden voor communicatie, documenten delen en samenwerking. Ook hier kunt u gebruik van maken.
- Leraren kunnen verschillende digitale leermiddelen gebruiken om op afstand les te geven. Als zij dit nog niet gewend zijn is het belangrijk hen hierbij te ondersteunen. Op [lesopafstand.nl](#) vindt u informatie en concrete tips voor het [po](#), [vo](#) en [mbo](#). Maak vooral gebruik van leermiddelen waar leraren en leerlingen bekend mee zijn.
- Kijk welke aanvullende ondersteuning uw ict-leveranciers, software-leveranciers, educatieve uitgevers en schoolleveranciers/distributeurs bieden. Op [lesopafstand.nl](#) ontsluiten we informatie over de (extra) ondersteuning die leveranciers bieden. Dit overzicht zal de komende dagen worden uitgebreid.

Stap 4: volg de ontwikkelingen, landelijk en op school, en stel bij waar nodig

In de komende weken wordt veel gevraagd van leraren, leerlingen, ouders en onderwijsprofessionals. Het is van belang om de ontwikkelingen op uw school en landelijke ontwikkelingen te volgen en in te spelen op vragen.

- Houd in de gaten hoe het met iedereen gaat. Lukt het leraren om onderwijs op afstand vorm te geven? Bereiken jullie alle leerlingen voldoende?
- Wat zijn de landelijke ontwikkelingen? Is het nodig om het beleid aan te passen op basis van nieuw genomen maatregelen?
- Houd er rekening mee dat leerlingen, docenten, stafmedewerkers en ouders ziek kunnen worden en pas het beleid hierop aan.
- Het is nu nog niet duidelijk hoe lang de scholen dicht blijven. Als dit een langere periode wordt is het goed om te onderzoeken hoe het leren op afstand kan worden verbeterd. Leer zoveel mogelijk samen met andere scholen en besturen en deel geleerde lessen via [lesopafstand.nl](#).

Dit stappenplan, de informatie over leren op afstand op [kennisnet.nl](#) en de meer concrete tips en handreikingen voor leraren en ict-coördinatoren op [lesopafstand.nl](#) zullen de komende dagen verder worden aangevuld. In onze [LinkedIn-groep](#) kunt u suggesties achterlaten en vragen stellen.

Ict-voorzieningen

Zijn ict-voorzieningen beschikbaar?

Zo niet...

Hebben leerlingen thuis een eigen device?

... inventariseer dan wat beschikbaar of uitleenbaar is.

Hebben leerlingen voor thuis een schoolaccount en/of mailadres?

... maak dan accounts aan of gebruik persoonlijke adressen.

Hebben leerlingen thuis een goede internetverbinding?

... verhoog dan de verbinding of werk zonder video.

Hebben leerlingen thuis toegang tot een geschikte samenwerkingsomgeving?

... regel dan minimaal onderdelen voor delen van werk en communiceren van planning en voortgang.

Check!

Leermiddelen

Zijn er leermiddelen beschikbaar?

Zo niet...

Zijn de leermiddelen bruikbaar en toegankelijkheid vanuit huis?

... schakel dan met de uitgever. Veelal zijn oplossingen nu (tijdelijk) beschikbaar.

Weet u of privacy vanuit thuis is geborgd? Ook als er andere leermiddelen gebruikt worden?

... check dan het [privacyconvenant](#) en/of de [appchecker](#). Niet veilig? Niet gebruiken!

Is instructie voor helpers (bijv. ouders) beschikbaar?

... zorg dan voor heldere instructie voor eventuele helpers.

Check!

Deskundigheid

Zijn leraren en leerlingen vaardig genoeg met ict?

Zo niet...

Hebben genoeg leraren de ict-basisvaardigheden om onderwijs met ict te organiseren?

... geef dan tijd om te wennen. Laat ict-vaardige collega's de weg wijzen. Maak een taakverdeling.

Kunnen genoeg leraren digitaal administreren en communiceren?

... oefen dan met digitaal communiceren. Test het onderling: mailen, chatten, videobellen. Volg online tutorials.

Zijn genoeg leraren in staat om met digitale leermiddelen werken?

... probeer dan de digitale mogelijkheden uit. Beperk u tot de hoofdfunctionaliteit. Laat u bijstaan of bijscholen.

Is de voortgang van leerlingen ook digitaal te volgen voor leraren?

... voortgang volgen kan dan via een digitaal leermiddel, door het delen van documenten, door het mailen van bewijsstukken, zoals foto's.

Check!

Wanneer u de verschillende randvoorwaarden niet op orde hebt, maak dan een pas op de plaats en kijk naar andere leermiddelen om leerlingen aan de slag te zetten (leesboeken, werboekjes, projecten, schoolapp, mail, website).

Als uw randvoorwaarden op orde zijn kunt u aan de slag met de volgende stap 2 'Plan het onderwijs'